

УДК 631.147

Михайленко О.Г.

*викладач кафедри міжнародної економіки і світових фінансів
Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара***РОЗВИТОК ОРГАНІЧНОГО СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА
В СИСТЕМІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ**

Стаття присвячена аналізу стану органічного виробництва в світі, його розвитку в Україні; економічним, екологічним та соціальним перевагам органічного сільського господарства. Визначені основні проблеми, що перешкоджають розвитку органічної продукції в Україні. На основі аналізу стану, тенденцій розвитку органічного сільського господарства визначені перспективи розвитку цього ринку.

Ключові слова: органічне сільське господарство, органічна продукція, органічне виробництво, переваги органічних продуктів, розвиток органічного ринку, експорт, навколишнє середовище.

Михайленко О.Г. РАЗВИТИЕ ОРГАНИЧЕСКОГО СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА В СИСТЕМЕ ЕВРОИНТЕГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ В УКРАИНЕ

Статья посвящена анализу состояния органического производства в мире, его развитию в Украине; экономическим, экологическим и социальным преимуществам органического сельского хозяйства. Определены основные проблемы, которые препятствуют развитию органической продукции в Украине. На основе анализа состояния, тенденций развития органического сельского хозяйства определены перспективы развития этого рынка.

Ключевые слова: органическое сельское хозяйство, органическая продукция, органическое производство, преимущества органических продуктов, развитие органического рынка, экспорт, окружающая среда.

Mihaylenko O.G. THE DEVELOPMENT OF ORGANIC AGRICULTURE IN THE SYSTEM OF EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES IN UKRAINE

This article deals analyzes the state of organic farming in the world and its development in Ukraine; economic, environmental and social benefits of organic farming. The main problem that hinders the development of organic products in Ukraine. The analysis of the status and trends of organic agriculture by the prospects of this market.

Keywords: organic farming, organic produce, organic production, the benefits of organic foods, organic market development, export, the environment.

Постановка проблеми. Питання безпеки та якості харчових продуктів є актуальною проблемою в багатьох країнах світу. У сучасних умовах якість (і в тому числі екологічна безпечність) продукції, виробленої аграрним сектором, стає одним з основних факторів його внутрішньої та зовнішньої конкурентоспроможності. В зв'язку з цим розвивається культура екологічного або органічного сільського господарства, тобто без використання хімікатів і трансгенних продуктів.

Розвиток органічного виробництва є досить актуальним на сьогодні через низку явних екологічних, економічних та соціальних переваг, що притаманні цій сфері діяльності. Вимоги до екологічного сільського господарства включають не тільки питання дотримання екологічних норм чистоти продуктів, а й навколишнього середовища. Воно забезпечує збалансований стан екосистеми, що є запорукою сталого розвитку економічної і соціальної сфери всього суспільства. Екологічні продукти харчування не справляють негативного впливу на навколишнє середовище і здоров'я населення, а навпаки, сприяють йому. Екологічне сільське господарство економічно ефективніше за традиційне за рахунок усунення втрат сільськогосподарської продукції при замкненому циклі виробництва, вивільненні величезних обсягів природних резервів без скорочення фонду споживання.

Виробництво органічної сільськогосподарської продукції у світі за останні роки стрімко зростає. На даний час 37,2 млн га земель у всьому світі використовуються для органічного виробництва. Австралія, Нова Зеландія та Океанія є регіоном з найбільшою площею органічних земель сільськогосподарського призначення – 12,2 млн га, за нею йдуть Європа – 10,6 млн га, Латинська Америка – 6,8 млн га, Азія – 3,7 млн га, Північна Америка – 2,8 млн га та Африка – більш, ніж 1 млн га. Технології органічного

землеробства стрімко поширюються в країнах Європейського Союзу. Так, за період із 1985 по 2012 рік кількість органічних господарств у країнах ЄС зростала з 6058 до більше ніж 240000, а площа земель органічного землеробства – зі 172 тис. га до 9,5 млн га, що становить 5,4% земель сільськогосподарського призначення [15, с. 8].

Попит на органічну продукцію в основному формується у країнах, які досягли певного рівня економічного розвитку і де утворився прошарок населення, яке не тільки вірить у корисність такого продовольства для людського організму, але й здатне платити вищу ціну за його екологічну чистоту. Відповідно, найрозвиненішими є ринки органічних продуктів країн Північної Америки і Західної Європи.

Щодо України, то вона має потенціал для виробництва органічної сільськогосподарської продукції, реалізації її на експорт та внутрішнього споживання. З'являється попит на екологічно чисту продукцію у населення, але ринок органічних продуктів харчування ще тільки починає формуватися. Все ще відсутнє виробництво згідно з органічними стандартами тваринницької продукції. Переробка органічної продукції та виробництво органічних продуктів харчування також знаходяться на початковій стадії розвитку. Відсутність національного органу сертифікації, маркетингового досвіду реалізації органічної продукції, високі ціни на неї, недостатня обізнаність споживачів, обмеженість товарного асортименту стримують розвиток пропозиції такої продукції з боку вітчизняних виробників. Розвиток органічного сільського господарства буде сприяти покращенню економічного, соціального та екологічного стану в Україні, комплексному розвитку сільської місцевості, поліпшенню здоров'я населення та стати одним із факторів посилення економічних зв'язків з країнами ЄС.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. В умовах глобалізаційних процесів в Україні та світі невирішеними залишаються безліч теоретичних, практичних питань органічного сільського господарства.

Дослідженню стану, проблем та перспектив розвитку органічного сільськогосподарського виробництва продукції присвячені наукові праці таких вітчизняних і зарубіжних вчених, як Г. Антонюк, В. Артиш, Р. Безус, Н. Берлач, В. Вовк, В. Гармашова, Т. Дудар, В. Кисіль, М. Кобець, М. Крапивко, Б. Кружель, Є. Милованова, О. Рудницької, П. Барбері, Х. Кахілугото, Р. Штейнер, та ін. Україна є важливою аграрною країною світу, яка має великий потенціал у виробництві та споживанні органічних продуктів харчування. Попит на українську органічну продукцію постійно зростає на внутрішньому та зовнішньому ринках. Тому дослідження стану та розвитку органічного виробництва в нашій країні обумовлює актуальність обраної теми статті. Значна частина питань, пов'язаних з розвитком органічного сільського господарства, ще потребує подальшого дослідження і вирішення.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати дослідження, яке полягає в аналізі стану органічного виробництва в світі, його розвиток в Україні, визначенні економічних, екологічних та соціальних переваг органічного сільського господарства, а також визначенні основних проблем, що перешкоджають розвитку органічного сільського господарства в системі євроінтеграційних процесів в Україні та перспектив розвитку цього ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження. За визначенням Міжнародної федерації органічного сільськогосподарського руху (IFOAM) «Органічне сільське господарство – виробнича система, що підтримує здоров'я ґрунтів, екосистем і людей. Воно залежить від екологічних процесів, біологічної різноманітності та природних циклів, характерних для місцевих умов, при цьому уникається використання шкідливих ресурсів, які викликають несприятливі наслідки. Органічне сільське господарство поєднує в собі традиції, нововведення та науку з метою покращення стану навколишнього середовища та сприяння розвитку справедливих взаємовідносин і належного рівня життя для всього вищезазначеного» [1, с. 1].

При цьому методі господарювання заборонено використання хімічно синтезованих мінеральних добрив, пестицидів, ветеринарних препаратів, генетично модифікованого насіння та активно використовуються натуральні препарати з метою збільшення родючості ґрунту, резистентності рослин та тварин до хвороб [2, с. 9].

Органічне сільське господарство ґрунтується на принципах, які є основою для його розвитку. Вони відображають ті можливості, які органічне сільське господарство може дати світу та бачення шляхів поліпшення сільського господарства в глобальному масштабі. Отже, це:

- принципи здоров'я – органічне сільське господарство повинне підтримувати та поліпшувати здоров'я ґрунту, рослини, тварини, людини та планети як єдиного й невіддільного цілого;
- принципи екології – органічне сільське господарство має ґрунтуватися на принципах природних екологічних систем і циклів, працюючи, співіснуючи з ними та підтримуючи їх;
- принципи справедливості – органічне сільське господарство має базуватися на відносинах, що гарантують справедливість з урахуванням інтересів на-

вколишнього середовища та життєвих можливостей;

- принципи турботи – управління органічним сільським господарством повинне мати попереджувальний і відповідальний характер для захисту здоров'я й добробуту як нинішніх і майбутніх поколінь, так і довкілля.

Ці принципи повинні використовуватися як єдине ціле [3, с. 2].

Починаючи з січня 2014 р., в Україні вступив у дію підписаний 03 жовтня 2013 р. Закон України № 425-VII «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» [19]. Законом визначаються правові та економічні основи виробництва та обігу органічної сільськогосподарської продукції та сировини, заходи контролю та нагляду за такою діяльністю і спрямовані на забезпечення справедливої конкуренції та належного функціонування ринку органічної продукції та сировини, покращення основних показників стану здоров'я населення, збереження навколишнього природного середовища, раціонального використання ґрунтів, забезпечення раціонального використання та відтворення природних ресурсів, а також гарантування впевненості споживачів у продуктах та сировині, маркованих як органічні [1, с. 4].

Поки в Україні не розроблені відповідні підзаконні акти, вітчизняні виробники проходять процедуру органічної сертифікації свого виробництва за діючими міжнародними стандартами, частіше за все це норми Європейського Союзу.

Державною цільовою Програмою розвитку села на період до 2015 р. задекларовано довести обсяг частки органічної продукції у загальному обсязі валової продукції сільського господарства до 10 відсотків, передбачається стимулювання ведення органічного сільського господарства, унормування розвитку органічного землеробства та створення системи його сертифікації.

Ще одним документом, що акцентує увагу на органічному секторі, є Стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 р., схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України за № 806-р. В стратегії серед пріоритетних напрямів досягнення стратегічних цілей вказано і забезпечення продовольчої безпеки держави шляхом сприяння розвитку органічного землеробства, насамперед, в особистих селянських і середніх господарствах.

Україна, маючи значний потенціал для виробництва органічної сільськогосподарської продукції, її експорту, споживання на внутрішньому ринку, досягла певних результатів щодо розвитку власного органічного виробництва. Так, площа сертифікованих сільськогосподарських угідь в Україні, задіяних під вирощування різноманітної органічної продукції, складає більше чверті мільйона гектарів, а наша держава займає почесне двадцять перше місце світових країн-лідерів органічного руху. Частка сертифікованих органічних площ серед загального об'єму сільськогосподарських угідь України складає майже 0,7% (табл. 1) [1, с. 5].

Протягом 2002–2012 рр. спостерігалася стійка тенденція до зростання площ органічних сільськогосподарських угідь в Україні та сертифікованих органічних господарств, причому темпи росту кількості органічних господарств перевищують темпи росту площ органічних сільськогосподарських угідь. Така динаміка може свідчити про певні процеси перерозподілу ринку у цій сфері та що новоутворені органічні господарства зазвичай невеликі підприємства, які вирощують органічну продукцію на незначних пло-

щах і несуттєво примножують основний фонд органічних сільськогосподарських угідь.

Протягом 2002-2012 рр. спостерігалася стійка тенденція до зростання площ органічних сільськогосподарських угідь в Україні та сертифікованих органічних господарств, причому темпи росту кількості органічних господарств перевищують темпи росту площ органічних сільськогосподарських угідь. Така динаміка може свідчити про певні процеси перерозподілу ринку у цій сфері та що новоутворені органічні господарства зазвичай невеликі підприємства, які вирощують органічну продукцію на незначних площах, і несуттєво примножують основний фонд органічних сільськогосподарських угідь.

Протягом 2002-2012 рр. спостерігалася стійка тенденція до зростання площ органічних сільськогосподарських угідь в Україні та сертифікованих органічних господарств, причому темпи росту кількості органічних господарств перевищують темпи росту площ органічних сільськогосподарських угідь. Така динаміка може свідчити про певні процеси перерозподілу ринку у цій сфері та що новоутворені органічні господарства зазвичай невеликі підприємства, які вирощують органічну продукцію на незначних площах і несуттєво примножують основний фонд органічних сільськогосподарських угідь.

Нині в Україні під органічними культурами зайнято 272 850 тис. га. У світі 37,2 млн га сертифікованих органічних земель, а в Європі – 10,6 млн га. При цьому Україна займає перше місце в східноєвропейському регіоні щодо сертифікованої площі органічної ріллі, спеціалізуючись переважно на виробництві зернових, зернобобових та олійних культур. Відповідно до структури сертифікованих органічних сільськогосподарських угідь 76,4% займає рілля, 21,3% – пасовища, 1,8% – перелogi і 0,5% – багаторічні насадження [13, с. 7].

Світовими лідерами серед країн світу за площею земель, зайнятих під органічним виробництвом, є Австралія, Аргентина, Китай та Бразилія. До регіонів з найбільшими площами сільськогосподарських земель, що обробляються органічно, відносяться Австралія та Океанія (понад 12 млн га), Європа (понад 8 млн га) та Латинська Америка (понад 8 млн га) [15, с. 10]. По відношенню до загальної площі сільськогосподарських угідь, найбільші частки сільськогосподарських земель, що обробляються органічно, знаходяться на Фолклендських островах (37%), у Ліхтенштейні (30%) та в Австрії (16%) [4, с. 152].

Загалом в Європі знаходиться 23% усіх органічних світових сільськогосподарських земель та налічується чотири країни, де понад 10% усіх земель сільськогосподарського призначення знаходиться під органічним сільськогосподарським виробництвом: це Ліхтенштейн (30%), Австрія (16%), Швейцарія (11,1%) та Швеція (10,8%). Найбільші площі земель, зайнятих під органічне виробництво в Європі, мають Іспанія (1,1 млн га), Італія (1 млн га) та Німеччина (0,9 млн га). У Східноєвропейському регіоні перше місце за кількістю сертифікованих угідь органічного сільського господарства займає Україна, де організовано переважно виробництво зернових, зернобобових і олійних культур [5, с. 161].

Протягом 2002–2012 рр. спостерігалася стійка тенденція до сертифікованих органічних господарств як у світі, і та і в Україні (табл. 2).

На початок 2003 р. в Україні було зареєстровано 31 господарство, що отримало статус «органічного», то в 2012 р. нараховувалось вже 164 сертифікованих органічних господарства, в світі 1,6 млн виробників [5, с. 162].

Більшість українських органічних господарств розташовані в Одеській, Херсонській, Полтавській, Вінницькій, Закарпатській, Львівській, Тернопіль-

Таблиця 1

Динаміка показників, які характеризують розвиток органічного виробництва в Україні

Показники	Рік						
	2002	2005	2008	2009	2010	2011	2012
Площа сільськогосподарських угідь, тис. га	41800,4	41722,2	41625,8	41596,4	41576,0	41557,6	41536,3
Загальна площа органічних с.-г. угідь, га	164449	241980	269984	270193	270226	270320	272850
Частка площі органічних с.-г. угідь, % загальної площі сільськогосподарських угідь	0,39	0,58	0,65	0,65	0,65	0,65	0,66
Темпи приросту загальної площі органічних с.-г. угідь	-	1,008	1,080	1,000	0,999	1,000	1,009
Кількість господарств, шт.	31	72	118	121	142	155	164
Темпи приросту кількості господарств	-	1,028	1,282	1,025	1,173	1,091	1,058

Джерело: складено та розраховано автором за даними [1]

Таблиця 2

Кількість сертифікованих органічних господарств у деяких європейських країнах, в т.ч. в Україні

Країна	Рік										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Естонія	369	583	746	810	1013	1220	1259	1277	1356	1431	*
Німеччина	14703	15628	16476	16603	17020	18703	19813	21047	21942	22506	*
Польща	1787	1977	2304	3760	7183	11887	14888	17092	20578	23430	*
Чехія	654	654	810	836	829	1318	1946	2665	3517	3904	*
Україна	31	69	70	72	80	92	118	121	142	155	164
Середній розмір органічного господарства в Україні, га	5305	3472	3429	3361	3025	2716	2288	2242	1903	1744	1700

Джерело: [2]

ській, Житомирській областях. Українські сертифіковані органічні господарства – різного розміру – від кількох гектарів, як і в більшості країн Європи, до понад десяти тисяч гектарів ріллі [1, с. 4].

Європейською країною з найбільшою кількістю підприємств, які займаються виробництвом органічної продукції, є Італія (понад 44 тис. виробників). Продукція органічного виробництва у Швейцарії займає 35% ринку продуктів харчування, у Німеччині та Австрії – 25% [5, с. 163].

Близько 80% вітчизняної органічної продукції експортується в розвинені країни. Це переважно зернові, бобові та олійні культури. Решту продукції реалізують на внутрішньому ринку за звичайними цінами (18%), і тільки 2% реалізується з позначкою «органічний продукт» [6, с. 7].

Обсяг виробництва органічної продукції постійно зростає. Так, у 2006 році обсяг ринку складав 250 тис. євро, у 2012 році він становить 6,4 млн євро. Незважаючи на постійне зростання, прогнозоване міжнародними організаціями, зростання обсягів виробництва органічних продуктів у 2012 році до 9,8 млн євро не виправдалося [7, с. 5].

Сучасний внутрішній споживчий ринок органічних продуктів в Україні почав розвиватись з початку 2000-х років, склавши: у 2007 році – 500 тис. євро, в 2008 році – 600 тис. євро, у 2009 – 1,2 млн євро, у 2010 – 2,4 млн євро, у 2011 р. цей показник зріс до 5,1 млн євро, у 2012 році – до 7,9 млн євро, а у 2013 р. – до 12,2 млн євро [1, с. 3].

З такими показниками Україна займає 20 місце у світі. Світовою тенденцією сільськогосподарського виробництва є зростання обсягів виробництва органічної продукції. Проте і досі ринок продуктів органічного виробництва в Україні перебуває на стадії становлення.

Органічна продукція більш поширена й популярна в тих країнах і регіонах, де вищий рівень розвитку. Обсяги споживання органічної продукції в Україні надзвичайно низькі й становлять лише 5,1 млн євро (0,11 євро на одну особу). Для порівняння, у Данії – 138,60 євро на одну особу, Швейцарії – 131,50 євро на одну особу, Австрії – 103,80 євро на одну особу, Швеції – 75,40 євро на одну особу, Німеччині – 70,70 євро на одну особу, Голландії – 35,80 євро на одну особу, Італії – 25,00 євро на одну особу, Норвегії – 23,79 євро на одну особу. А в Фінляндії, де всього 170 тис. га зайняті в органічному виробництві, споживання на одну особу становить 15 євро [6, с. 7].

Максимальний попит на органічну продукцію спостерігається у населення віком 40-49 років (4,58 млн чол.) та сім'ї з дітьми до 7 років (7,25 млн чол.). Це пояснюється, насамперед, кращим матеріальним становищем першої групи людей і відповідальним ставленням до свого здоров'я. Покупці органічної продукції розраховують на високу якість та свіжість продуктів, кращі смакові якості органічної продукції, відсутність генетично модифікованих організмів. Окрім того, в світі стає все більше екологічно грамотних людей, які прагнуть дбати про довкілля й тому обирають органічну продукцію як таку, під час виробництва якої не завдається шкоди природному середовищу [5, с. 162].

Розвиток ринку органічних продуктів у світі міг би розвиватися й швидшими темпами, якби не такий стримуючий фактор як порівняно висока вартість органічних товарів і продуктів. Ціни на органічну продукцію заввище набагато вищі, ніж на звичайну. Наприклад, за європейськими стандартами, на-

цінка на органічні продукти й товари, є виправданою у розмірі 20-30%. А в Україні та деяких інших країнах світу в окремих випадках вартість органіки може бути на 50-300% вище, ніж неорганічних аналогів [5, с. 20].

Значну частку вартості органічної продукції складають витрати на доставку до кінцевого споживача. Органічні продукти мають обмежений термін зберігання, вимагають спеціальної переробки та транспортування. На високу ціну впливає ненасиченість ринку такою продукцією та довгі ланцюжки посередників. Також у ціну закладається вартість сертифікації, інспекції та премія за вищу ризикованість виробництва [6, с. 8].

Таблиця 3

Цінова ситуація на ринку органічної продукції

Вид продукції	Ціна на продукцію, грн./кг		Перевищення ціни органічної продукції, раз
	звичайна	органічна	
Хліб	5-7	24-30	3-6
Молоко	8-12	16-20	2-3
Цукор	10-12	60-80	6
Курятина	30-32	80-120	3-6
Яйця курячі, 10 шт.	7-12	30-38	4-5
Яблука	7-10	16-20	2-3
Картопля	6-9	20-25	2-3
Помідори	9-12	40-55	4-5
Мед	60-80	130-200	2-3

Джерело: [8]

Ринок органічної продукції у світі зростає. В Україні частка продажів органічної продукції поки що не перевищує 1-2% від загального обсягу с/г продукції. Для порівняння: в Європі це співвідношення становить 5%, причому зростання споживання органічної продукції становить 8-11% на рік [9, с. 1]. В середньому ціна на органічну продукцію у 2-6 рази вища, ніж на звичайні харчові продукти. Проте саме натуральність і органічність продукції є однією із конкурентних переваг на ринку, якою користуються більшість виробників продуктів харчування в Україні [7, с. 9].

Перевагами на шляху ефективного формування попиту та пропозиції є:

- високі ціни на сертифіковану органічну продукцію;
- відсутність фінансової підтримки з боку держави;
- обмежені асортимент вітчизняної органічної продукції;
- високі тарифи на послуги сертифікованих компаній;
- відсутність надійної гарантії збуту продукції;
- недовіра до органічної продукції, слабка екологічна свідомість споживачів;
- низька купівельна спроможність населення [6, с. 8].

Переваги органічного агровиробництва перед традиційним мають два аспекти – це, перш за все, переваги самих органічних продуктів харчування та переваги власне органічних методів господарювання.

Органічне виробництво має цілу низку економічних, екологічних та соціальних переваг, а також цей метод завдяки виробництву та споживанню власне органічних харчових продуктів позитивно впливає на здоров'я населення.

Екологічні переваги органічного виробництва полягають у тому, що воно:

- зберігає довкілля в процесі виробництва;
- сприяє збереженню та відновленню біорізноманіття в агроландшафтах;
- сприяє збереженню та відтворенню родючості ґрунтів;
- сприяє застосуванню зелених добрив та методів біологічної боротьби зі шкідниками;
- оберігає від забруднення водні джерела і атмосферне повітря через обмеження застосування синтетичних агрохімікатів [11, с. 2].

Економічні переваги органічного виробництва полягають у тому, що при впровадженні сучасних технологій вирощування сільськогосподарських культур та розведення худоби згідно із принципами та вимогами органічного виробництва, при подальшому розвитку внутрішнього ринку в Україні в середньостроковій перспективі зростатиме прибутковість виробництва органічної продукції та її конкурентоздатність.

Це відбуватиметься шляхом: поступового зростання природної продуктивності агроценозів та ґрунтів в умовах органічного аграрного виробництва; суттєвого зниження виробничих витрат завдяки відмові від застосування дорогих хімікатів та зменшення енергоємності виробництва, зокрема витрат на паливо та мастильні матеріали; підвищення самодостатності та скорочення залежності виробників від не вигідних умов зовнішнього фінансування – банківських кредитів і виплат з них.

Соціальні переваги органічного виробництва полягають у створенні додаткових робочих місць у сільській місцевості й нових перспектив для малих та середніх фермерських господарств, збільшенні життєздатності сільських громад тощо. Наприклад, у Франції, де 4,5% ферм та 3,6% сільськогосподарських земель є органічними, в органічних фермах зайнято 2,4 найманих середньорічних працівника, тоді як у традиційних – 1,5 [11, с. 1]. Органічне виробництво базується на екстенсивних технологіях вирощування культури та розведення худоби, що потребує більших затрат праці, а значить, збільшує потребу у робочій силі та через це збільшує зайнятість населення у сільській місцевості [6, с. 7].

Слід також вести мову про переваги органічних продуктів для українських споживачів.

Органічні продукти є більш привабливими для споживачів, оскільки вони:

- корисні для здоров'я та екологічно безпечні;
- мають кращу якість і вищі смакові якості;
- не містять у собі генетично модифікованих організмів;
- не містять токсичних та шкідливих речовин (важкі метали, пестициди, нітрати, ітрити не перевищують ГДК);
- не містять шкідливих залишків штучних стимуляторів росту, лікарських препаратів та антибіотиків, що не дозволяються в органічному рослинництві та тваринництві;
- не містять хвороботворних мікроорганізмів, паразитів та алергенів;
- зберігають поживні речовини та натуральний склад при переробці, оскільки використовуються лише натуральні методи переробки, натуральні речовини та матеріали для пакування, не дозволяються синтетичні речовини при переробці (ароматизатори, консерванти, добавки, тощо).

Перехід сільськогосподарських товаровиробників на органічні методи господарювання може бути можливим лише за умови їхнього усвідомлення переваг органічного виробництва порівняно з тради-

ційним. Органічне виробництво швидше має переваги у цілому для суспільства, а не для конкретного виробника органічної продукції. Тому для забезпечення ефективності органічного виробництва потрібна державна підтримка у вигляді субсидій для економічного стимулювання впровадження органічного агровиробництва землекористувачами та землевласниками шляхом:

- надання податкових і кредитних пільг та відшкодувань фізичним і юридичним особам, які здійснюють за власний кошт впровадження органічного агровиробництва та переробку органічної продукції;
- звільнення землевласників та землекористувачів, що виробляють органічну продукцію від плати за землю, за земельні ділянки, на яких організовано виробництво або переробку органічної сертифікованої продукції згідно із відповідним сертифікатом, виданим уповноваженим органом сертифікації, акредитований у відповідному органі державної влади [10, с. 12].

В Україні дуже доцільно впровадження органічного сільського господарства, тому що це приє:

- відтворенню родючості ґрунтів та збереженню навколишнього середовища;
- розвитку сільських територій та підйому рівня життя сільського населення;
- підвищення ефективності та прибутковості сільськогосподарського виробництва;
- забезпеченню споживчого ринку здоровою якісною продукцією;
- зміцненню експортного потенціалу держави;
- необхідності поліпшення іміджу України як виробника та експортера високоякісної здорової органічної продукції;
- забезпеченню продовольчої безпеки в Україні;
- поліпшенню загального добробуту громадян держави [10, с. 13].

Органічне сільське господарство є методом інтенсивного сільського господарства, заснованим на ефективному використанні всього комплексу місцевих умов і ресурсів. Така форма господарювання може бути надзвичайно сприятлива для сталого соціально-економічного та екологічного розвитку, оскільки відрізняється низьким рівнем собівартості і високою економічною ефективністю. Ринок продукції органічного сільського господарства (натуральної продукції) є дуже перспективним і недостатньо розвиненим, тому відкриває перед виробниками та експортерами широкі горизонти.

Висновки з проведеного дослідження. З наведеного вище можна зробити наступні висновки. Україна – це аграрна країна, продовольче забезпечення якої на внутрішньому ринку та на ринку споживачів країни-сусідів зростає з кожним роком. Аграрії дбають про високу врожайність зернових, олійних та зернобобових культур, ефективно впроваджують нові технології, підвищують якість та безпечність сільськогосподарської продукції. Україна, маючи значний потенціал для виробництва органічної сільськогосподарської продукції, її експорту, споживання на внутрішньому ринку, досягла певних результатів щодо розвитку власного органічного виробництва. Хоча український ринок залишається дуже малим, країна є лідером за обсягами експорту органіки в країни ЄС та США. Сприятливий клімат та родючі ґрунти приваблюють іноземних інвесторів, які хочуть вкладати гроші в дрібні фермерські господарства по вирощуванню органічних продуктів.

Враховуючи наявність великих площ родючих і екологічно чистих ґрунтів – в умовах зростання попиту на органічну продукцію в Європейському Со-

юзі та інших країнах світу – Україна має перспективи розвитку експортного потенціалу, посилення економічних зв'язків за одночасного використання технологій, що сприяють збереженню і відновленню якісних характеристик ґрунтів, покращенню економічного, соціального та екологічного стану країни.

Подальшим напрямом дослідження стане визначення можливостей України щодо імпортозаміщення та експорту продукції органічного виробництва.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Органік в Україні / Федерація органічного руху України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://organic.com.ua/uk/homepage/2010-01-26-13-39-01>.
2. Милованов Є.В. Поточний стан та шляхи активізації органічного руху в Україні. К., 2013 – С. 9-14. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [Pres_organik2013.pdf](#).
3. IFOAM General assembly. «Principles of Organic Agriculture», 2013. – С. 1-4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [Principes_ukrainian.pdf](#).
4. Кузьменко О.Б. Органічне землеробство як фактор євроінтеграції України/ О.Б. Кузьменко // Вісник Полтавської державної аграрної академії, 2013. – №3. – С. 151–155. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pdaa.edu.ua/content>.
5. Томашевська О.А. Органічне виробництво в світі: реалії та перспективи/ О.А. Томашевська // Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка», 2013. – № 6. – С.161–164. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [inek_2013_6_40.pdf](#).
6. Воскобійник Ю.П. Ємність ринку органічної продукції в Україні / Ю.П. Воскобійник // Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки». – К., 2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [Agrostatistics.pdf](#).
7. Мостенська Т.Л., Ралко О.С. Перспективи розвитку органічних продуктів України, 2013. – С. 1–14. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [article_organic_products_ukr.pdf](#).
8. Офіційний сайт торгового дому «Органік ера». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.organicera.com.ua>.
9. Офіційний сайт компанії «МАЙГЕР». Перспективи розвитку ринку органічних продуктів України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mayger.ua/uk/analitika/perspektivi-rozvitku-rinku-organichnih-produktiv-ukrayini/>.
10. Галяс А. Органічне агровиробництво: нові ринкові можливості та виклики для виробників зерна в Україні / А. Галяс, М. Капштик, Ю. Бакун // Проект «Якість зерна та система кредитування сільськогосподарства в Україні – фаза II». – К., 2008. – 71 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [organichne-agrovirobnitstvo-novi-rinkovi-mozhливosti-ta-vikliki-dlya-virobnikiv-zerna-v-ukrajini.pdf](#).
11. Ковальова О.В. Щодо напрямів розвитку органічного виробництва сільськогосподарської продукції в Україні. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. – К., 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1292/>.
12. Органічне виробництво. Розвиток в сучасних умовах / Державна інспекція сільськогосподарства в Київській області // Газета «Вишгород» від 04.06.2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vyshgorod.in.ua/gazeta/news/misto/940-organichne-virobnitstvo-rozvitok-v-suchasnikh-umovakh>.
13. Камінський В. Органічне землеробство – шлях до продовольчої безпеки/ Журнал Верховної Ради України «Віче», 2014. – № 9. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.viche.info/journal/4161/>.
14. Офіційний сайт Української Зернової Асоціації/ Україна є важливою аграрною країною світу, яка має великий потенціал у виробництві та споживанні органічних продуктів харчування. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uga-port.org.ua/novosti/ukraina/ukra-na-vazhливoyu-agrarnoyu-kra-noyu-sv-tu-yaka-ma-velikii-potents-al-u-virobnitstv>.
15. FIBL and IFOAM. The World of Organic Agriculture Statistics and Emerging Trends 2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : orgprints.org/22349/7/fibl-ifoam-2013-regions-2011.pdf.
16. Артиш В.І. Особливості органічного агровиробництва в концепції сталого розвитку АПК України / В.І. Артиш // Економіка АПК. – 2012. – № 7. – С. 19–23.
17. Дудар Т., Дудар О. Аналіз стану маркетингу органічної продукції та шляхи розвитку каналів її збуту на агропродовольчому ринку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [10dttarpm.pdf](#).
18. Кобець М.І. Органічне землеробство в контексті сталого розвитку / Проект «Аграрна політика для людського розвитку». – К., 2004. – 23 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [P2004_01_051_04.pdf](#).
19. Закон України від 03 вересня 2013 року № 425-VII «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/425-18>.
20. Капштик М. Переваги органічного виробництва: з наукової точки зору. ВГО «Асоціація агроекологів України», Інститут агроекології УААН. – К., 2010. – С. 4–8. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [100303_МихайлоКапштик.pdf](#).